

РЕШЕНИЕ

№ 183

гр. София, 22.02.2024 г.

В ИМЕТО НА НАРОДА

АПЕЛАТИВЕН СЪД - СОФИЯ, 1-ВИ ГРАЖДАНСКИ, в публично заседание на първи февруари през две хиляди двадесет и четвърта година в следния състав:

Председател: Елизабет Петрова

Членове: Катерина Рачева
Михаил Малчев

при участието на секретаря Пролетка Асенова
като разгледа докладваното от Катерина Рачева Въззивно гражданско дело
№ 20231000502721 по описа за 2023 година

за да се произнесе, взе предвид следното :

Производството е по реда на чл. 258 и сл. от ГПК и е образувано по Г. Ф. И. чрез адвокат Е. Ф. и по въззивна жалба на Прокуратурата срещу решение № 4118 на СГС от 21.07.2023 г. по гр.д. 13340/2022 г., I ГО, 21 състав, с което е осъдил Прокуратура на Република България да заплати на Г. Ф. И. сумата от 40 000 (четиридесет хиляди) лева обезщетение за неимуществени вреди, настъпили вследствие нарушение на правото на разглеждане и приключване в разумен срок на сл.дело № 1/1991 г., преобразувано в гр. дело № 780-II/1998 г. на ВОП София, впоследствие ДП № II-048/1999 г. на ВОП София, ведно със законната лихва от 18.12.2019 г. до окончателното изплащане на сумата, като е отхвърлил иска с правно основание чл. 26 от ЗОДОВ над тази сума до предявения размер от 120 000 лева.

Жалбите са подадени в срок и са допустими.

Оплакванията на ищеца са, че определеното обезщетение е несправедливо, като са цитирани относими според процесуалния му представител решения на ЕСПЧ. Ищецът обжалва отхвърлителната част на решението изцяло.

Ответникът обжалва изцяло решението в осъдителната му част. Оплакване във въззивната жалба на Прокуратурата е липсата на процесуална легитимация на ищеца, тъй като е той е наследник на Ф. К. И., чийто граждански права са нарушени от воденото наказателно производство. Алтернативно се твърди, че присъденото обезщетение не съответства на практиката на ВКС по сходни случаи. Твърди се, че адвокатското възнаграждение, което Прокуратурата е осъдена да плати на адв. Ф., е прекомерно. Поради това делото е върнато на СГС за провеждане на производство по чл. 248 ГПК. Срещу определението по чл. 248 ГПК от 25.10.2023 г. не е постъпила частна жалба.

В съдебно заседание чрез писмено становище адв. Ф. от името на ищеца моли за частична отмяна на решението и уважаване на иска, а прокурор С. от името на ответника

моли за частична отмяна на решението и цялостно отхвърляне на иска. От въззивната инстанция е приета извадка от Евростат за минималната месечна заплата.

При извършената служебна проверка на основание чл.269 от ГПК, съдът намира, че обжалваният съдебен акт е постановен от законен състав на родово компетентния съд, в изискуемата от закона форма, по допустим иск, предявен от и срещу процесуално легитимирани страни, поради което е валиден и допустим.

Предявен е иск с правно основание чл. 26 от ЗОДОВ за осъждане на Прокуратурата да заплати на ищеца обезщетение за неимуществени вреди в размер на 120 000 (сто и двадесет хиляди) лева от нарушаване на правото на разглеждане и решаване в разумен срок на сл. дело № 1/1991 г., впоследствие преобразувано в сл. дело №780-II/1998 г. и преобразувано в ДП № II-048/1999 г. по описа на ВОП-София. Фактите, на които ищецът се позовава в исковата молба, за да обоснове претенцията си за неимуществени вреди, са следните. По време на тоталитарния режим българската държава е организирила принудителна промяна на имената на българските граждани от турски произход, забрана на езика и етнорелигиозните обичаи и прогонване на стотици хиляди души от България през късната пролет и лятото на 1989 г. Изброените форми на натиск, прилагани спрямо лицата от турски произход, са извън закона. Бащата на ищеца Ф. К. И., починал на ***** г., е пряко пострадал от тези форми на натиск: бил е задържан и лишен от свобода без присъда: от 28.12.1984 г. до край на юни 1986 г. в ОУ на МВР, затвора и „лагера“ на остров Белене; от юни до септември 1986 г. принудително заселен в с. *** обл. Монтана, а от 19.09.1986 г. до края на 1987 г. в с. *** обл. Монтана. Престоят на баща му в посочените места бил при деградиращи условия: липса на условия за живот и лична хигиена, липса на здравни грижи и медицинска помощ, лоша храна, принудителен тежък физически труд без заплащане, препятстване на свиждания с близки. Били причинени вреди и на ищеца и неговата майка, която била принудена сама да се грижи за децата си и да посреща своите и техните нужди. Ищецът се страхувал да не отведат и него и да го лишат от свобода. След освобождаването му бащата на ищеца бил под наблюдение в населеното място, в което живеел, със забрана да го напуска. През 1989 г. той и семейството му били принудени от властите да напуснат страната и да се установят в Турция. Имуществото им в България било разграбено и унищожено. Ищецът и семейството му изживявали много тежък период по устройване в чужда държава, придружено с търсене на работа, жилище, признаване на образование и квалификации, грижа за здравето и за децата.

Необоснованото забавяне на производството довело до нарушаване на правото му на разследване, разглеждане и приключване на делото в разумен срок, до лишаването от възможността да бъде конституиран като граждански ищец и частен обвинител, до накърняване на усещането за справедливост и разочарование от липсата на напредък по делото. Забавянето осуетило и възможността ищеца да получи обезщетение от виновните лица за нарушаването на основни права на идентичност, свобода и сигурност, човешко достойнство, личен и семеен живот. Забавянето на делото и последващото му прекратяване без наказване на виновните лица и възмездяване на пострадалите причинили на ищеца силни душевни страдания. Освен забавяне на делото, органите на прокуратурата и разследващите органи ограничавали достъпа на ищеца до материалите по делото, с което го препятствали своевременно да предяви граждански иск за причинените вреди и ефективно да го докаже.

Прокуратурата на Република България твърди, че не са доказани неимуществените вреди и причинната връзка между твърдените вреди и продължителността на досъдебното производство; по досъдебното производство са извършвани действия от органите на прокуратурата, делото е с фактическа и правна сложност и е забавено поради необходимост от събиране на доказателства в Република Турция. Алтернативно се поддържа, че претендираното обезщетение е завишено.

Няма въззивни оплаквания срещу приетите от първата инстанция факти. Пред въззивната инстанция не са спорни действията на българската държава срещу бащата на ищеца в периода 1985-1989 г., както и фактите, свързани с наказателното дело, от

забавянето на което ищецът търси обезщетение. Заповед № I-397 от 26.06.1986 г. (л. 138) и заповед № I-621 от 19.09.1986 г. (л. 139) и свидетелските показания на св. Р. Х. Х. установяват задържането на ищеца в началото на 1985 г., престоя в Белене, в с. *** и в с. ***, както и влошеното му здравословно състояние. Показанията на св. Р. Х. Х. и на св. С. А. Ю. установяват изселването в Турция, както и разговорите и събиранията на въдворените в Белене по повод продължаващото наказателно дело.

Наказателното производство по сл. дело № 1 от 1991 година по описа на Прокуратурата на въоръжените сили, образувано с постановление от 31.01.1991 г. на прокурор при Прокуратурата на въоръжените сили и впоследствие преобразувано в сл. дело № 780-II от 1998 година на СВОП, а по-късно преобразувано като досъдебно производство (ДП) № II-048 от 1999 г. на СВОП, за разследване на извършени през време на Възродителния процес престъпления, е висящо. Наказателното производство е било образувано през 1991 г., като разследването по него първоначално се е водило срещу петима обвиняеми по повдигнато обвинение за извършено престъпление по чл. 162, ал. 1 във вр. с чл. 20, ал. 2 от НК, затова че през периода от 1984 г. до 1988 г. при условията на продължавано престъпление всеки от обвиняемите в съучастие с други лица проповядвали и подбуждали към национална вражда и омраза, а впоследствие по обвинение за извършено престъпление по чл. 387, ал. 2 във вр. с ал. 1 и чл. 20, ал. 2 от НК, затова че през периода от 1984 г. до 1988 г. при условията на продължавано престъпление обвиняемите в съучастие злоупотребили и превишили властта си с цел постигане на консолидация на българската нация чрез насилствена асимилация на мюсюлманското малцинство в страната, включваща принудителна смяна на имената на българските мюсюлмани, принудително затваряне в лагери на остров Белене, преместване принудително от работа и дисциплинарно уволнение поради несъгласие с промяната.

Обвиняемите по това производство са предавани на съд с внасяне на обвинителен акт на 20.07.1993 г. и на 19.12.1997 г., като образуваните въз основа на тях съдебни производства са прекратявани поради допуснати съществени нарушения на процесуалните правила, изразяващи се в непосочване на пострадалите лица за определяне на характера и размера на вредите от инкриминираното деяние, засягащо както правото на защита на обвиняемите, така и правата на пострадалите лица при образуване на съдебното производство – чл. 54 и 55 от НПК (отм.), неясно изложение на обстоятелствата или липсата на такова относно състава на престъплението по чл. 387, ал. 2, във вр. с ал. 1 от НК, за което е повдигнато обвинение, противоречия в обвинителния акт и нарушения на правото на защита на обвиняемите. Наказателното производство е било върнато от съда на Прокуратурата за отстраняване на допуснатите нарушения съответно на 09.02.1995 г. и 28.04.1998 г., като след прекратяването му през 1998 г. - 1999 г. по отношение на двама от обвиняемите поради настъпилата им смърт, същото е продължило само спрямо обвиняемия Г. А.. Последният е разпитан в качеството му на обвиняем на 07.12.2012 г., при който е поискал производството да бъде прекратено поради изтичане на давността относно наказателното преследване за престъплението, по което му е повдигнато обвинение. При провеждането на разследването след връщане на производството от съда били установени 446 пострадали лица, от които към момента на издаване на постановление № 03/2001 от 08.10.2018 г. от прокурор при ВОП - София за спиране на наказателното производство до изпълнението на възложена съдебна поръчка били разпитани 369 от пострадалите лица. Бащата на ищеца Ф. К. И. е бил разпитван като свидетел и пострадал от възродителния процес на 03.09.2001 г. и са му разяснени правата да предяви граждански иск по чл. 60-64 от НПК от 1975 г. (отм.). Ф. К. И. е починал през 2018 г. Ищецът Г. Ф. И. не е бил разпитван като пострадал по досъдебното производство.

Досъдебното производство е продължило срещу обвиняемия Г. А.. Обвиняемият е направил изявление на 07.12.2012 г. (цитирано в определение № 3730 от 03.09.2018 г., че се позовава на изтекла погасителна давност за наказателното преследване. По искане на пострадали лица по реда на чл. 368-369 НПК, състави на Софийски градски съд за периода от 2018 г. до 20.07.2020 г. е издал общо 78 определения за ускоряване на производството по

чл. 368 НПК, между които са представени по делото определение № 3198 от 19.07.2018 г., определение № 3730 от 03.09.2018 г., определение № 1517 от 3.11.2021 г. и определение № 1516 от 30.11.2021 г. състави на СГС са определили срок за проверка и оценка на доказателствата и произнасяне на прокурора в рамките на правомощията му по чл. 242 ал. 1 НПК и са изпратили досъдебното производство на Военноокръжна прокуратура София. С постановление от 04.10.2018 г. прокурор в СВОП е спрял производството, мотивирайки се с изпратена до Р. Турция четвърта съдебна поръчка. Постановлението за спиране е било отменено с определение № 5041 от 13.11.2018 г. по НЧД № 5053/2018 г. на СГС. Междувременно, на 31.03.2022 г. е починал обвиняемият Г. И. А. – единственият останал жив от лицата, привлечени към наказателна отговорност по досъдебното производство. С постановление от 31.05.2022 г. прокурор в СВОП е прекратил наказателното производство. Това постановление е било обжалвано от пострадали лица и отменено с определение № 1223 от 22.12.2022 г. по ВЧНД № 821/2022 г. на Софийския апелативен съд, като делото е върнато на Военно-окръжна прокуратура-гр.София за продължаване на процесуално-следствените действия.

Установява се, че ищецът Г. Ф. И. е син на Ф. К. И., който е оставил като законни наследници съпругата си – М. К. И. и още две деца – М. Ф. Ю. и Р. Ф. И..

От показанията на свидетелите Р. Х. Х. и С. А. Ю. се установява, че забавеното разследване и липса на резултат от делото предизвикала у Ф. К. И. тревога и гняв, а липсата на резултат от многобройните молби и запитвания на пострадалите пораждало неудовлетворение и чувство за липса на справедливост за него и близките му.

При тези установени факти следва да се разгледа претенцията на ищеца за неимуществени вреди. На първо място, следва да се отбележи, че доводите, черпени от незаконността на актовете на държавата по време на „възродителния процес“, са недопустими *ratione temporis*, тъй като България е ратифицирала Конвенцията през 1992 г. и тя се прилага само за факти, възникнали след ратифицирането ѝ от съответната държава (в този смисъл изрично по сходен казус решение по допустимост на Европейската Комисия по правата на човека от 20.05.1998 г. по дело номер 39553/98 – ABILOGLU и 96 други с/у България). Настоящият съд намира за уместно да цитира и друго съображение на Комисията от същото решение по повод оплакването на жалбоподателите, че не са наказани лицата, отговорни за възродителния процес - тези оплаквания Комисията отхвърля като недопустими *ratione materiae*, тъй като Конвенцията не гарантира право да бъде започнато наказателно преследване срещу трети лица. (в същия смисъл по други казуси по дела срещу България: А. срещу България, П. срещу България, Д. и други срещу България).

При тези предварителни съображения и като отчита безпротиворечивата практика на ВКС, създадена по дела на пострадали от бавно правосъдие, свързано с воденето на същото сл.д. № 1/1991 г. на ВОП приема, че при преценката дали едно наказателно производство, което не е преминало в своята съдебна фаза, е спор за граждански права смисъла на Конвенцията за защита правата на човека, понятието "при определяне на неговите граждански права и задължения" обхваща всеки гражданин, чиито права и задължения се засягат пряко от производството, включително и от досъдебното такова, т.е. и лицето, пострадало от престъпление. Чл. 6 от Конвенцията може да се приложи дори при отсъствие на искане за парично обезщетение – достатъчно е изходът от производството да е решаващ за въпросното "гражданско право". Решаващият фактор за приложимостта на чл.6, пар. 1, КЗПЧОС по отношение на наказателно дело в гражданския му аспект е дали висящото наказателно производство обуславя (има значение) за съдебната защита на гражданско право, с титуляр жертвата от престъплението. Дали дадено право следва да се счита за гражданско по смисъла на чл.6, пар.1 КЗПЧОС трябва да се определи не само с оглед правната му квалификация, а в зависимост от материалното негово съдържание и последици съгласно вътрешното право, като се вземат пред вид предметът и целта на Конвенцията. Гражданските права и задължения трябва да бъдат предметът, или един от предметите на спора, а резултатът от производството трябва да бъде пряко решаващ за такова право. При преценката дали е налице гражданско "право" отправната точка следва да бъдат

разпоредбите на приложимия национален закон и тълкуването им от вътрешните съдилища. При тези мотиви отделните състави на ВКС застъпват становището, че конкретното наказателното производство обуславя съдебната защита на гражданско право с титуляр жертва на престъпление по смисъла на чл.6, пар.1 КЗПЧОС. (така напр. Решение № 60265/21.12.2021 г. по гр.д. № 1701/2021 г. на ВКС, IV г.о., Решение № 6/11.02.2022 г. по гр.д. № 1555/2021 на ВКС, IV г.о., Решение № 73/02.06.2022 г. по гр.д. № 4038/2021 г. на ВКС, III г.о. и др.)

По повод възражението на Прокуратурата за материалноправната и процесуалноправната легитимация на ищеца да търси обезщетение за неимуществените вреди, както на баща си, така и своите лични съдът съобразява Решение № 140 от 29.06.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3356/2021 г., III г. о., според което конкретното наказателното производство обуславя съдебната защита на гражданско право с титуляр жертва на престъпление по смисъла на чл. 6, параграф 1 КЗПЧОС. По реда на чл. 26 ЗОДОВ държавата е длъжна да обезщети само вредите, които са пряка последица от неразумно бавните действия на правозащитните органи, но не и вредите от престъплението. За тези преки вреди от т. нар "възродителен процес" в случая е предназначено обезщетението по чл. 2 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица (ЗПГРРЛ). Затова обезщетението по този закон не замества обезщетението по чл. 26 от ЗОДОВ. Съгласно чл. 6, параграф 1 КЗПЧОС всяко лице "при определянето на неговите граждански права и задължения" има право на справедливо и публично гледане на делото, в разумен срок и нарушението на това субективно материално право поражда отговорност за обезщетение на базата на деликта. Спазването на гаранцията за разглеждане на делата в разумен срок е с цел съхраняване на доверието на обществеността в правораздавателната система и възмездяване чувството за справедливост на страните в процеса, както на лицата, по отношение на които е иницирано наказателно преследване, така и по отношение на пострадалите. Разумността на времетраене на производството трябва да бъде преценена в светлината на особените обстоятелства по делото, съобразно критериите, установени в практиката на съда, и по-специално – сложността на делото, поведението на жалбоподателя и поведението на компетентните държавни органи (пар. 82 по делото С. срещу Русия и решението по делото К. с/у Франция пар. 60).

На основание чл.74, ал.2 от НПК наследниците на Ф. К. И., сред които е и ищецът, могат да предявят иск с правно основание чл. 26 ЗОДОВ вр. параграф 6 ЕКПЧ.

Настоящият състав съобразява практиката на ЕСПЧ, който приема, че при намеса на трети страни в гражданското производство се прави следното разграничение: при участие на жалбоподател в производство пред националния съд само в собствено качество, периодът, който следва да се вземе под внимание, започва да тече от същата дата, докато, ако жалбоподател е заявил намерението си да продължи производството като наследник, той може да предяви оплакване за пълната продължителност на производството (вж., наред с много други *С. А. и други срещу Гърция (S. A. and Others v. Greece)*, № 64756/01, §§ 18 – 20, 3 февруари 2005 г. и *С. срещу Италия (S. v. Italy) (№ 1)* [ГК], № 36813/97, § 220, ЕСПЧ 2006-V, цитирано по *К. срещу България, № 8812/07 г.* § 32.

Съгласно чл. 26 от ЗОДОВ държавата отговаря за вредите, причинени на граждани и на юридически лица от нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок съгласно чл. 6, § 1 от Конвенцията. В постановени по реда на чл. 290 ГПК свои решения /например Решение № 66 от 2.04.2015 г. по гр. д. № 5813/2014 г. на III г. о., Решение № 76 от 11.04.2016 г. по гр. д. № 5721/2015 г. на III г. о./ ВКС посочва, че в производството по чл. 26 ЗОДОВ съдът прави преценката си дали е допуснато нарушение на правото на разглеждане на делото в разумен срок съобразно примерно посочените в закона /чл. 26 ал. 2/ критерии, но прилага и съобразява стандартите, установени в практиката на ЕСПЧ. Разумността се оценява с оглед обстоятелствата по делото, като се търси баланс между интересите на лицето възможно най-бързо да получи решение и необходимостта от внимателно проучване и правилно провеждане на наказателното производство. При преценката си за разумността на релевантния период, съдът прилага три критерия: сложност

на делото, поведение на жалбоподателя и поведение на компетентните органи. ЕСПЧ е определил като важни няколко фактора, за да се реши дали делото е сложно: естеството на фактите, които следва да бъдат установени, броя на обвиняемите и свидетелите, нуждата се получат документи по делото /включително и от чужбина/, съединяването на делото с други дела, встъпването на други лица в процеса.

Според преценката на въззивния състав продължителността на делото от приблизително 31 години от 31.01.1991 г. до завеждане на иска през декември 2022 г. категорично не покрива изискването за разумен срок на ЕКЗПЧОС. Независимо от естеството на обвиненията, големия брой пострадали, огромното количество писмени доказателства, необходимостта от множество процесуално-следствени действия, този срок е твърде дълъг. От представените по делото материали по сл.д.№1/1991г. по описа на Прокуратурата на въоръжените сили се установява, че на три лица са повдигнати обвинения за това, че са злоупотребили и превишили властта си, като са извършили действия, с които: са въвели фактическо извънредно положение на части от територията на страната; разпоредили задържане на български граждани без правно основание, от които деяния настъпили вредни последици, изразяващи се в противозаконно задържане на български граждани в местата за изтърпяване на наказание „лишаване от свобода“, противозаконно ограничаване правата на българските граждани на свободно предвижване в и между населените места на страната, право на свободни контакти, лична свобода и неприкосновеност и ползване на свой език.

Съгласно задължителната съдебна практика по приложението на чл. 52 ЗЗД, размерът на обезщетението за неимуществените вреди се определя от съда по справедливост. По смисъла на чл. 52 ЗЗД справедливостта не е абстрактно понятие, а е свързана с преценка на конкретни обективно съществуващи обстоятелства, които следва да се съобразят от съда. Когато се установи, че е извършено непозволено увреждане, изразяващо се в нарушение на правото на ищеца за разглеждане и решаване на съответното дело в разумен срок, следва да се вземат предвид примерно изброените от законодателя критерии, които съвпадат с тези, установени в практиката на ЕСПЧ по приложението на чл. 6, § 1 ЕКПЧ: общата продължителност и предмета на производството, неговата фактическа и правна сложност, поведението на страните и на техните процесуални или законни представители, поведението на останалите участници в процеса и на компетентните органи. Следва да се вземат предвид и всички други обстоятелства от значение за спора: конкретните болки и страдания, тяхната продължителност и интензитет, личността на увредения, начина му на живот и обичайната среда, интереси и ценностна система, трудовата биография, отражението върху личния, обществен и професионалния живот, стигнало ли се е до разстройство на здравето, а ако увреждането на здравето е трайно, каква е медицинската прогноза за развитието на заболяването. От значение за определяне на размера на обезщетението са и обществено-икономическите условия в страната. Справедливостта изисква сходно разрешаване на аналогични случаи, като израз на общоприетата оценка и възприетото в обществото разбиране за обезвреда на неимуществени вреди от един и същи вид, поради което следва да се съобразява съдебната практика в сходни хипотези, като обезщетението при сходните случаи да не се различава съществено, а не да е еднакво (Решение № 241 от 20.12.2023 г. на ВКС по к. гр. д. № 3717/2022 г.)

За да определи справедливия размер на обезщетението по настоящия случай, решаващ мотив е нуждата от предвидимост на съдебните решения и обезщетяване на вредите от забавеното производство по сл.д. № 1/1991 г. на ВОП на всички пострадали по сходен начин. Следва да се съобрази, че по реда на чл. 26 ЗОДОВ държавата е длъжна да обезщети само вредите, които са пряка последица от неразумно бавните действия на правозащитните органи, но не и вредите от престъплението. Решение № 60265 от 20.12.2021 г. на ВКС по гр. д. № 1701/2021 г., IV г.о. Ето защо ищецът не може да търси обезщетение за страха, които той е изпитвал, че може да го отведат и да го лишат от свобода, нито за нарушеното право на личен и семеен живот в резултат на задържането на баща му. Както беше посочено по-горе, тези вреди, освен че са свързани със самото престъпление, са настъпили в периода

преди приемането на ЕКПЧ от България, и на това основание също не могат да бъдат обезщетени.

По делото категорично не се доказват вреди, по-големи от обичайните спрямо утвърдената практика на ВКС и в този смисъл жалбата на Прокуратурата е основателна. Следва да се съобрази и подхода на ЕСПЧ по делото К. срещу България, № 8812/07 г. По него първият жалбоподател, участвал в забавеното производство в лично качество и като наследник на съпруга си, претендира 17 000 евро обезщетение за неимуществени вреди. Вторият и третият жалбоподатели, твърдящи вреди от забавено правосъдие като наследници на починалия си баща, претендират съответно 6 000 евро и 3 000 евро. Съдът не приема тезата, че всеки от жалбоподателите е търпял вреди в различен обем и е присъдил 5000 евро общо на тримата.

Ето защо, на наследниците на Ф. К. И. следва да се определи обезщетение от общо 12 000 лв., което да се разпреди поравно между преживялата съпруга и трите му деца. Предявеният иск на Г. Ф. И. е частично основателен и следва да се уважи за сумата от 3 000 лв., а за разликата - отхвърлен като неоснователен. Обезщетението се дължи със законната лихва от деня на подаване на исковата молба – 19.12.2022 г., а не от момента, посочен в исковата молба и приет от СГС - 18.12.2019 г. Разпоредбата на чл.26 от ЗОДОВ предвижда, че исковите за заплащане на обезщетение от нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок могат да се предявят както след приключване на производството, така и докато е висящо. Ищецът претендира обезщетение преди приключване на наказателното производство, като изрично е посочено, че претендираният размер на обезщетение е обусловен от неговата продължителност от 30 г. След като това обстоятелство е част от фактическия състав, то не може следващата се компенсаторна лихва да бъде присъдена от момент, който предшества подаване на исковата молба.

Неоснователни са оплакванията във въззивната жалба на ищеца за занижен размер на обезщетението с позоваване на практика на ЕСПЧ и твърдение, че за всяка година забавяне се дължи по 2000 евро. На първо място, ЕКПЧ не гарантира право на обезщетение при констатация за нарушено право, а такова се присъжда по справедливост предвид множество фактори от значение за конкретния случай само ако съдът прецени за уместно. Последното е многократно подчертавано от ЕСПЧ (например (*Г. срещу Италия, решение от 6 ноември 1980*, § 114, А.-Р. и др. с/у Гърция [ГК], № 27278/03, 15 февруари 2008 г., § 36).

На второ място, за производство, започнало преди влизането на ЕКПЧ в сила по отношение на България, каквото е настоящото, периодът, който следва да бъде взет предвид, започва на датата, на която ЕКПЧ е влязла в сила по отношение на България – 7 септември 1992 г. Когато се оценява разумността на срока, изтекъл след тази дата, трябва обаче да се вземе предвид стадият, на който се е намирало производството към нея. (Р. с/у България, № 47877/99, 23 септември 2004 г., § 70)

На трето място, според разбирането на ЕСПЧ, отразено в практиката му, обезщетението зависи от държавата, която би била осъдена да го плати, като от значение е стандартът в съответната държава. От значение е също, че след определен брой години интензитетът на страданията намалява и обезщетението за дело, продължило 12 години и дело, продължило 30 години, би било в еднакъв или близък размер.

На четвърто място, следва да се съобрази големия брой преки пострадали с потенциални претенции за обезщетение (около 500), както и техните наследници (по трима, а в много случаи и по четирима) . Това са всички лица от турски произход, чиито лични права са били ограничени от репресиите през 1985-1989 г. В тази хипотеза следва да се приеме, че неимуществените вреди, понесени от всеки един от пострадалите, са с по-нисък интензитет. Неоснователни са оплакванията, че този критерий е неприложим по наказателни дела. По делата А.-Р. и др. с/у Гърция и К. и др. с/у Гърция е разгледан въпросът за определяне „размер на обезщетението при множество страни по едно и също производство“. В тях се приема, че наличието на множество съищци (съответно съжалбоподатели или

съответници) по едно и също производство има значение за размера на неимуществените вреди, поне и от всеки един от тях. Значението на производството за всяко едно от тези лица поотделно също оказва влияние, както и техният брой – това са все фактори, които по-скоро водят до извод, че неимуществените вреди, поне и от всяко от засегнатите лица, са по-ниски. В случая ищите са пострадали от престъпления и на това основание се приема, че се засягат техни граждански права и задължения и това приемане е решаващо за легитимацията им по настоящия и серията иски, водени от преките потърпевши на възродителния процес. Ето защо, този критерий, посочен от ЕСПЧ, е приложим за всички случаи на вреди от забавено правосъдие. Размерът на обезщетението зависи от особеностите на вътрешноправните средства за защита. Същото обаче не трябва да бъде очевидно недостатъчно с оглед на сумите, които обикновено се присъждат от ЕСПЧ в подобни случаи. ЕСПЧ приема, че ако държавата е въвела съвкупност от средства за защита, някои от които целят ускоряване на производствата, а други – да бъде изплатено обезщетение за прекомерна продължителност на производството, сумите за обезщетение могат да бъдат по[1]ниски от онези, присъдени от ЕСПЧ. Условието е тези суми да не бъдат несъразмерни спрямо практиката на ЕСПЧ и да съответстват на правната традиция и на стандарта на живот в съответната държава, да бъдат определяни достатъчно бързо и обезщетенията да бъдат изплащани в шестмесечен срок. Това следва и от посоченото от решение на ЕСПЧ А. с/у Италия, в което е посочен размерът на обичайните обезщетения, които съдът „основно присъжда по подобни италиански дела“.

По делото А.-Р. и др. с/у Гърция [ГК], № 27278/03, 15 февруари 2008 г., §§ 27-36 ЕСПЧ извежда следните принципни положения. ЕСПЧ нееднократно е подчертавал, че при установено нарушение Съдът може да присъди справедливо обезщетение, ако намери това за уместно. Съдът трябва да вземе предвид начина, по който броят на участниците в такова производство може да повлияе на степента на страдание, неудобство и несигурност, засягащи всеки от тях. По-голям брой участници е твърде вероятно да окаже влияние върху размера на справедливото обезщетение за неимуществени вреди. Не е без значение какъв е броят на лицата, участващи в общи производства пред националните съдилища, от гледна точка на неимуществените вреди, които всеки от тях може да претърпи в резултат на продължителността на тези производства в сравнение с неимуществените вреди, които биха били претърпени от физическо лице, което е завело идентично производство самостоятелно. Принадлежността към група от хора, които са решили да сезират съд на едно и също фактическо или правно основание, означава, че предимствата и недостатъците на общото производство ще бъдат споделени. Освен това, когато съвместните производства се управляват и координират от един и същ процесуален представител, разходите и таксите обикновено са по-ниски за всеки жалбоподател, отколкото в случай на производства, заведени самостоятелно от физическо лице, което опростява процеса на подаване на жалби до съдилищата.

По изложените съображения обжалваното решение следва да бъде отменено в частта, в която Прокуратурата е осъдена да заплати обезщетение за разликата над 3000 (три хиляди) лева до 40 000 (четиридесет хиляди) лева и за периода на законната лихва от 18.12.2019 г. до 19.12.2022 г. и потвърдено в останалата обжалвана осъдителна и отхвърлителна част.

Разноските за първата инстанция следва да бъдат променени съобразно изхода на спора. На адв. Е. Ф. според уважената част от иска спрямо претенцията се дължи адвокатски хонорар от 236, 25 лева, изчислен според [Наредба № 1 от 9 юли 2004 г. за минималните размери на адвокатските възнаграждения](#).

За въззивната инстанция не се дължат разноски.

С тези мотиви, Апелативен съд – София, 1 състав

РЕШИ:

ОТМЕНЯ решение № 4118 на СГС от 21.07.2023 г. по гр.д. 13340/2022 г., I ГО, 21

състав, в частта, в която:

- Прокуратура на Република България е осъдена на основание чл. 26 от ЗОДОВ да заплати на Г. Ф. И. ЕГН *****, адрес: с. *** обл. ***, община *** разликата от 3000 (три хиляди) до 40 000 (четиридесет хиляди) лева обезщетение за неимуществени вреди, настъпили вследствие нарушение на правото на разглеждане и приключване в разумен срок на сл.дело № 1/1991 г., преобразувано в гр. дело № 780-П/1998 г. на ВОП София, впоследствие ДП № П-048/1999 г. на ВОП София, ведно със законната лихва от 18.12.2019 г. до окончателното изплащане на сумата,
- Прокуратурата е осъдена да заплати законна лихва върху сумата от 3000 (три хиляди) лева от 18.12.2019 г. до 19.12.2022 г.
- Прокуратурата е осъдена да заплати адвокатски хонорар на основание чл. 38, ал. 2 ЗАдв на адв. Е. Ф. за разликата от 236, 25 лева до 1310 лева и вместо него:

ОТХВЪРЛЯ иска на Г. Ф. И. ЕГН *****, адрес: с. *** обл. ***, община *** на основание чл. 26 ЗОДОВ срещу Прокуратурата за заплащане на 37 000 (тридесет и седем хиляди) лева обезщетение за неимуществени вреди, настъпили вследствие нарушение на правото на разглеждане и приключване в разумен срок на сл.дело № 1/1991 г., преобразувано в гр. дело № 780-П/1998 г. на ВОП София, впоследствие ДП № П-048/1999 г. на ВОП София, ведно със законната лихва от 18.12.2019 г. до окончателното изплащане на сумата.

ПОТВЪРЖДАВА решението в останалата обжалвана част.

РЕШЕНИЕТО може да се обжалва в едномесечен срок от връчването му на страните пред ВКС по реда на чл.280 от ГПК.

Председател: _____

Членове:

1. _____

2. _____